

ادراک از محیط کلاس درس و رابطه آن با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان

طیبه حیرانی^۱ فرانک موسوی*^۲

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی رابطه ادراک از محیط کلاس با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر کرمانشاه می‌باشد. ماهیت و هدف این پژوهش از نوع کاربردی و روش گردآوری داده‌ها در آزمون فرضیه‌ها، یک تحقیق توصیفی و همبستگی بوده است. جامعه آماری این تحقیق شامل تمامی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر کرمانشاه می‌باشد که تعداد آن‌ها برابر با ۱۲۵۸۰ نفر بوده و با استفاده از جدول مورگان، تعداد ۳۸۴ نفر به شیوه تصادفی ساده انتخاب شده‌اند. پرسشنامه‌های مورد استفاده در این تحقیق عبارت‌اند از پرسشنامه ادراک از محیط کلاس جنتری گابل و ریزا (۲۰۰۲) با اعتبار و روایی ۰/۸۱۷، همچنین پرسشنامه اشتیاق تحصیلی فردریکز، بلومفیلد و پاریس (۲۰۰۲) با اعتبار و روایی ۰/۷۱۷. نتایج نشان داد که بین علاقه به محیط کلاس، چالش در محیط کلاس، انتخاب و لذت از کلاس با اشتیاق به تحصیل در بین دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر کرمانشاه رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

واژگان کلیدی: اشتیاق به تحصیل، علاقه، چالش، انتخاب، لذت، کرمانشاه

---

^۱کارشناس ارشد، گروه مدیریت آموزشی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران.
Tayebehey00@gmail.com

^۲دانشیار، گروه مدیریت آموزشی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران.
(نویسنده مسئول) frnkmosavi@yahoo.com

مقدمه

آموزش و پرورش زیربنای توسعه اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی هر جامعه است. بررسی عوامل مؤثر بر پیشرفت و ترقی جوامع پیشرفته نشان می‌دهد که تمام این کشورها، آموزش و پرورش توانمند و کارآمدی داشته‌اند. همچنین در هر نظام آموزشی عوامل بسیاری با یکدیگر در تعامل هستند تا یادگیری و پیشرفت تحصیلی برای دانش‌آموزان حاصل گردد. هر قسمت از این نظام باید به گونه‌ای آماده شود که شرایط دسترسی به بازده مطلوب و اهداف موردنظر میسر باشد زیرا اگر جزئی از نظام از کار بازایستد، کارایی اجزای دیگر نیز کاهش یافته و صدمه خواهد دید (سیاوش حقیقی، ۱۳۹۵).

امروزه توجه به رشد شخصیت دانش‌آموزان و همچنین شکوفا ساختن استعدادهای نهفته، تقویت روحیه خودباوری، خداباوری و اعتماد به نفس اهمیت زیادی در نظام آموزشی دارد. دانش‌آموزان ایران اسلامی می‌توانند همزمان با تحصیل، بذر باور را در زمین بارور دل‌ها بیفشانند تا پس از فراغت از تحصیل شاهد شکفتن شکوفه صداقت و خلوص و خدمت بر شاخسار وجودشان باشند. در جهت عواملی که می‌توانند با اشتیاق به تحصیل در ارتباط باشند باید گفت که اشتیاق تحصیلی دانش‌متغیری است که برای یادگیری، حیاتی می‌باشد تا جایی که به‌عنوان یک عامل مهم یادگیری مطرح می‌شود. اشتیاق تحصیلی به میزان انرژی که یک فراگیر برای انجام امور تحصیلی خود صرف می‌کند و میزان اثربخشی و کارایی حاصل شده، اطلاق می‌گردد. از اشتیاق تحصیلی به‌عنوان سرمایه روانی دانش‌آموزان و تلاش مستقیم آن‌ها برای یادگیری، کسب مهارت‌ها و تمایل به ارتقاء سطح موفقیت‌ها یادکرده‌اند که می‌تواند منجر به مشارکت مؤثر در فعالیت‌های مدرسه، شرکت در فعالیت‌های کلاسی، سازگاری با فرهنگ مدرسه و رابطه مناسب با معلمان و سایر دانش‌آموزان شود (عزیزی، اوجی نژاد، ۱۳۹۸).

فضاهای آموزشی به دلیل محدودیت‌های خاص خود، برای خشک و بی‌روح شدن مستعد هستند؛ اما باید تمام تلاش را به‌کار گرفت تا از وقوع این حادثه جلوگیری کرد. اهمیت دادن به فضاهای آموزشی و رعایت اصول و استانداردهای مربوط به آن در طراحی این مراکز منجر به خلق محیطی متناسب با خواسته‌های روانی دانش‌آموزان و در نتیجه جامعه می‌گردد. بدین ترتیب ریشه‌ی علاقه دانش‌آموزان به یادگیری در مدرسه و قرار گرفتن در محیط آموزشی شکل می‌گیرد و در صورت ناهماهنگ بودن محیط با انتظارات فرد، حس دافعه و عدم علاقه به یادگیری ایجاد می‌شود. شکل و چیدمان رده‌ها، رنگ، نور، تهویه، امکانات آموزشی، دکوراسیون داخلی و... در آموزش‌پذیری و ایجاد علاقه و رغبت در دانش‌آموزان مؤثر است (زینعلی دهشیر، ۱۳۹۷). اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان سازه‌ای بسیار مهم برای یادگیری است؛ تاجایی که آن را یک عامل مهم یادگیری می‌دانند. اشتیاق تحصیلی باعث مشارکت مؤثر در فعالیت‌های مدرسه، شرکت در فعالیت‌های کلاسی، سازگاری با فرهنگ مدرسه و رابطه مناسب با معلمان و سایر دانش‌آموزان شده و در پیشرفت تحصیلی، ارتقای تحصیلی دانش‌آموزان و کاهش رفتارهای پرخطر در مدارس نقش عمده‌ای دارد؛ زیرا تعهد دانش‌آموز در زمینه اهداف آموزشی و درگیر ساختن او با تکالیف را بیشتر می‌کند (جنیفر، ۲۰۱۵). در کتب مختلف علوم انسانی به‌جای واژه «اشتیاق» از واژه «انگیزش» استفاده شده‌است. کلیدواژه «انگیزش» در منابع گوناگون به این صورت می‌باشد که دکتر هوشیار اعمال آدمی را دو گونه می‌داند؛ یکی ارادی و دیگری سائق انگیزشی. افعال ارادی افعالی هستند که آدمی از روی آگاهی و استشعار انجام می‌دهد و در آن نظم و قصدی موجود می‌باشد. جان

دیویی نگاهی خاص به اشتیاق و انگیزتگی دارد. دیویی وجود قوایی مثل حافظه، دقت، تداعی معانی، تفکر و... را مورد تردید دانسته. وی نامحدود بودن این تقسیم‌بندی‌ها مطرح و فعالیت‌های انگیزشی را نوعی رابطه در میان نوروهای سیستم عصبی فرض کرده است. به گفته دیویی، اعمال انگیزشی در سایه تمرین و تکرار تعالی نمی‌یابند و هر قدر که اختصاصی‌تر باشند، به همان میزان قابلیت تعمیم آن‌ها کمتر می‌شود (عزیزی، اوجی نژاد، ۱۳۹۸).

یادگیری، پایه‌و اساس آموزش و پرورش، یکی از مهم‌ترین زمینه‌ها در روانشناسی امروز و در عین حال یکی از مشکل‌ترین مفاهیم برای تعریف است. صورت‌های گوناگون تعریف یادگیری عبارت‌اند از کسب دانش و اطلاعات، عادت‌های متفاوت، مهارت‌های متنوع و راه‌های گوناگون حل کردن مسائل. همچنین می‌توان یادگیری را فراگیری رفتارها و اعمال مفید و پسندیده یا حتی کسب رفتارها و اعمال مضر و ناپسند تعریف کرد (السون و هرگنهان، ۲۰۱۶).

محیط کلاس و شیوه آموزشی معلم اثرات غیرقابل‌انکاری بر عملکردهای تحصیلی و فرایندهای شناختی، به‌ویژه اشتیاق دانش‌آموزان به تحصیل دارند. اندیشمندان روانشناسی محیط کلاس را به‌صورت بافت‌های اجتماعی، روان‌شناختی و آموزشی که در آن‌ها یادگیری رخ می‌دهد و بر نگرش‌ها و پیشرفت دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارد، شناخته‌اند. منظور از ادراک محیط کلاس، ادراک یا برداشتی است که دانش‌آموز از ویژگی‌های مختلف روانی-اجتماعی کلاس خود دارد. اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان باعث توجه و تمرکز بیشتر بر مسائل و موضوعات با هدف یادگیری، نشان دادن تعهد بیشتر نسبت به مقررات مدرسه، اجتناب از انجام دادن رفتارهای ناسازگارانه و نامطلوب و عملکرد بهتر در آزمون‌ها می‌شود. در مقابل فقدان اشتیاق تحصیلی پیامدهایی جدی مانند پیشرفت نکردن در مدرسه و تمایل به رفتارهای انحرافی و خطرناک را در پی دارد. این موضوع با استراتژی‌های موفقیت دانش‌آموزان ارتباط دارد زیرا سبب افزایش خوش‌بینی تحصیلی شده و همچون پیش‌بینی قوی از اشتیاق در فعالیت‌های مدرسه عمل می‌کند. تأثیرات مثبت اشتیاق تحصیلی بر درگیر ساختن دانش‌آموزان در فعالیت‌های تحصیلی و افزایش میزان تلاش آن‌ها، باعث ضرورت مطالعه این مبحث شده است (جنت پرست، ۱۳۹۵).

آنولا، استاتین و نورمی^۲ (۲۰۰۰) معتقدند که رابطه مثبت میان معلم و دانش‌آموز، احساس مثبت از مدرسه و یادگیری لذت‌بخش از ملاک‌های اشتیاق تحصیلی هستند. رفتارهای مثبت در کلاس و اشتیاق به انجام تکالیف مدرسه نیز به معنی اشتیاق تحصیلی است. مطالعات اخیر، اشتیاق تحصیلی را به‌صورت پافشاری و حالت هیجانی-انگیزشی مثبت در مورد کارهای مدرسه بیان کرده که دربرگیرنده سه جنبه است: شور و شغف، ازخودبی‌خود شدن و جذب شدن. انرژی یعنی سطوح بالایی از توانایی، ثبات روانی و تمایل به انجام کاری نوآورانه در حین انجام کار و مقاومت در مقابل دشواری‌ها (جدیدی، ۱۳۹۸).

مفهوم اشتیاق به کیفیت تلاش فراگیران در فعالیت‌های هدفمند تربیتی اشاره می‌کند. فعالیت‌هایی که می‌توانند به‌صورت مستقیم در کسب نتایج مطلوب نقش‌آفرینی نمایند (ریچاردسون و لانگ^۳، ۲۰۱۸). مک کین^۴ (۲۰۰۱)، اشتیاق تحصیلی را به‌صورت عملکرد هوش‌شناختی، پشتکار و شرکت در یادگیری گروهی هدفمند تعبیر کرده است.

۱- Olson, M. H., & Hergenhahn

۲- Anula, Statin and Normi

۳- Richardson & Long

۴- McCenn

با توجه به سطوح روان‌شناختی، این‌گونه گزارش شده که اشتیاق تحصیلی به معنی اشتیاق دانش‌آموز به درس‌هایش در مدرسه است. مک‌کین، اشتیاق تحصیلی را بدین‌صورت تعریف می‌کند: مقدار انرژی فیزیکی و روان‌شناختی که دانش‌آموز به تجارب تحصیلی خود اختصاص می‌دهد (مهرمحمدی، ۱۳۹۸). سازه اشتیاق تحصیلی در مدرسه نیز به رفتارهایی که به یادگیری و پیشرفت تحصیلی مربوط است، اطلاق می‌شود (پنتریچ^۵، ۲۰۱۸). این مفهوم به کیفیت تلاشی اشاره دارد که دانش‌آموزان صرف فعالیت‌های هدفمند آموزشی می‌کنند تا به‌صورت مستقیم در دستیابی به نتایج مطلوب نقش داشته‌باشند (حجازی و همکاران، ۱۳۹۶). از آنجا که اشتیاق را دربرگیرنده مجموعه عوامل هشیار و ناهشیار فعالیت روانی می‌داند که براساس آن، اراده و رفتار ما شکل می‌گیرد (برایان و همکاران^۶، ۲۰۱۹). اشتیاق تحصیلی دارای سه بُعد شناختی (شامل انواع راهبردهای شناختی و فراشناختی مورد استفاده فراگیران برای یادگیری)، انگیزشی (شامل سه مؤلفه احساس، ارزش و عاطفه) و رفتاری

(شامل رفتارها، تلاش‌ها، پایداری و درخواست کمک از دیگران توسط فراگیران در برخورد با تکالیف درسی) است که هرکدام به نحوی عملکرد تحصیلی فرد را تحت‌تأثیر قرار می‌دهند. برخی از پژوهشگران سه بُعد دیگر نیز برای اشتیاق تحصیلی مطرح کرده‌اند که عبارت‌اند از مجذوب تحصیل شدن، شوق داشتن به تحصیل و وقف تحصیل شدن (فردریک و همکاران، ۲۰۱۷).

اشتیاق دانش‌آموز به مدرسه متغیر مهم و حیاتی در یادگیری است تا جایی که از آن به‌عنوان یک منادی مهم یادگیری یاد می‌شود. همچنین این متغیر به‌عنوان نقطه محوری اکثر نظریات مربوط به افت تحصیلی به‌حساب می‌آید (فین^۷، ۲۰۱۹).

در مدل میانجی‌گری تینتو^۸ (۱۹۷۵) فرض می‌شود که تعهدات دانش‌آموز نسبت به اهداف آموزشی، به‌طور مستقیم بر میزان درگیری دانش‌آموز با تکالیف مربوط به مدرسه و در مقابل اشتیاق به مدرسه نیز بر مدت‌زمانی که دانش‌آموز در این نهاد سپری می‌کند، اثر دارد. در مطالعه آرچامبالت و همکاران (۲۰۰۹)، آنان اشتیاق کلی به مدرسه را به‌طور منفی افت تحصیلی را پیش‌بینی کرده و معتقدند که در بین مؤلفه‌های این مسئله تنها مؤلفه رفتاری نقش معناداری در معادله پیش‌بینی داشته‌است. دانش‌آموزانی که به‌طور منظم در کلاس حضور داشته، بر موضوعات درس تمرکز و به مقررات مدرسه پایبند باشند، درکل نمرات بالایی گرفته و در آزمون‌های استاندارد شده پیشرفت تحصیلی، عملکرد بهتری دارند. در مقابل فقدان اشتیاق به مدرسه می‌تواند پیامدهای جدی نظیر عدم پیشرفت در مدرسه، تمایل به رفتارهای انحرافی و خطر ترک تحصیل را به دنبال داشته‌باشد (وانگ و همکاران^۹، ۲۰۱۸).

۵- Pentrich
 ۶- Ach
 ۷- Brian et all
 ۸- Finn
 ۹- Tinto's
 ۱۰- Wang et all

مدل گانزاپولا، باکر، دمورتی و اسکافیلی^۴ (۲۰۰۷) دربرگیرنده موارد ذیل می‌باشد (زارع و فروزنده، ۱۳۹۶):

- ۱) حمایت اجتماعی، خودمختاری، پیشرفت حرفه‌ای، مربیگری سرپرستی (متغیرهای پیش‌بین)
- ۲) منابع شخصی یعنی خود کارآمدی و خوش‌بینی (متغیرهای میانجی)
- ۳) اشتیاق تحصیلی (متغیر ملاک)

در مدل دیز^۵ (۲۰۰۴) نیز متغیرهای ذیل به کاررفته است (عباسی و همکاران، ۱۳۹۴):

- ۱) حمایت سرپرست، حمایت همکاران و روش کنترل (متغیرهای پیش‌بین)
- ۲) خود کارآمدی و عزت‌نفس (متغیرهای میانجی)
- ۳) ابعاد اشتیاق تحصیلی (متغیر ملاک)

نیومن، والگ و لامبورن^۶ (۱۹۹۲) اشتیاق تحصیلی را به‌عنوان سرمایه روانی دانش‌آموزان و تلاش مستقیم آن‌ها برای یادگیری، کسب مهارت‌ها و تمایل به ارتقای سطح موفقیت تعریف کردند که سبب مشارکت مؤثر در فعالیت‌های مدرسه و کلاسی، سازگاری با فرهنگ مدرسه و رابطه مناسب با معلمان و سایر دانش‌آموزان می‌شود (کرامتی، ۱۳۹۶).

مورهد و گریفین^۷ (۲۰۱۲) معتقدند که ادراک فرد از پدیده‌ای ممکن است با ماهیت واقعی آن متفاوت باشد: "آنچه شنیده می‌شود الزاماً همان چیزی نیست که گفته شده است" (همت، ۱۳۹۷). آلپورت^۸، ادراک را یک حالت روانی-عصبی آمادگی می‌داند که از طریق تجربه سازمان‌یافته یا تأثیری هدایتی و پویا بر پاسخ‌های فرد در برابر پدیده‌ها و موقعیت‌ها ظهور می‌کند (خسروی، ۱۳۹۰). ادراک محیط ارزیابی کلاسی می‌تواند در دو نوع ساختار ارزیابی تبحر محور و عملکرد محور مورد توجه قرار گیرد. فراگیری که از ساختار ارزیابی تبحر محور برخوردار هستند می‌تواند تکالیف ارزیابی را از نظر چالشی متوسط و استانداردها و معیارهای ارزیابی را به‌روشنی درک کنند. آنان همچنین بازخوردهای ارزیابی استادان را دارای اطلاعات آموزنده می‌دانند. امکانات و موقعیت مناسب مدارس می‌تواند منشأ خلاقیت در دانش‌آموزان گردد و میل به یادگیری را افزایش دهد؛ اما موقعیت و امکانات نامناسب مدارس می‌تواند از جمله عوامل ایجاد بزهکاری در دانش‌آموزان باشد. در واقع فرد برای جبران ناکامی‌ها و شکست‌های تحصیلی خود، رو به بزهکاری می‌آورد تا از این راه احساس موفقیت و توانایی کنند. طبق نظریه تطابق محیطی، ادراک و شناخت شخص از محیط اطراف خود (محیط ذهنی) شکل‌دهنده رفتار او می‌باشد. در دیدگاه بندورا^۹ برخلاف دیدگاه رفتارگرایان کلاسیک، انسان صرفاً دریافت‌کننده رویدادهای محیط نیست؛ بلکه به‌گونه‌ای فعال، تجارب گذشته و زمان حال را تعبیر و تفسیر می‌کند و براساس آن دست به پیش‌بینی می‌زند. هر انسانی دارای نظام خود نظم‌بخشی است که با استناد به آن، اعمال و رفتارهای خود را ارزیابی می‌کند. این ارزیابی بر عملکرد او و به تبع آن بر محیط زندگی وی اثر می‌گذارد. از سویی دیگر خود کارآمدی یادگیرنده، تحت تأثیر محیط شکل گرفته و تغییر پیدا می‌کند؛ به‌عنوان مثال در محیطی که بین یادگیرندگان رقابت وجود دارد، فضای حاکم بر یادگیری متفاوت از محیط بدون رقابت

۴- Ganzapula, Bakker, Demureti and Scafili

۵- Diz

۶- Newman, Walg and Lamborn

۷- Movarhed and Griffin

۸- Allport

۹- Bandura

است. در مورد یادگیرندگانی که از یک مدرسه به مدرسه دیگر منتقل می‌شوند نیز خود کارآمدی کاهش می‌یابد (هیگینز و همکاران، ۲۰۱۸).

ویگوتسکی^۲ یکی از معروف‌ترین نظریه‌پردازان رشد شناختی معتقد است که کنش متقابل میان یادگیرنده و محیط اجتماعی او اهمیت بسزایی دارد. او بر این باور بود که رشد ذهنی کودکان عموماً به مردمی که در دنیای پیرامون آن‌ها زندگی می‌کنند، وابسته است و افراد بسیاری اندیشه‌ها، نگرش‌ها و ارزش‌های خود را در تعامل و رابطه متقابل با دیگران ارتقا می‌دهند. چنین به نظر می‌رسد که اگر مطالب درسی در یک محیط فرهنگی و اجتماعی آموزش داده‌شود، رشد ذهنی یادگیرندگان قطعی خواهد بود؛ در نتیجه مشارکت اجتماعی یکی از شرایط مهم یادگیری است. از عوامل مؤثر تربیتی در آموزش و پرورش نوین، به چگونگی معماری فضای مدرسه می‌توان اشاره کرد. معلم، کتاب، دانش‌آموز، روش‌های تدریس، مدیریت آموزشی و خانواده از جمله عواملی هستند که معمولاً در فرآیند یادگیری مؤثر بوده و مورد بررسی و کندوکاو قرار می‌گیرند. این مسئله در حالی است که تعلیم و تربیت جدید و فضای فیزیکی مدرسه، نه تنها یک محیط خشک و بی‌روح و فاقد تأثیر در فرآیند یادگیری محسوب نمی‌شود؛ بلکه به‌عنوان عاملی زنده و پویا در کیفیت فعالیت‌های آموزشی و تربیتی دانش‌آموزان ایفاء نقش می‌کنند (ملامد، ۱۳۹۷). یکی از مؤلفه‌های کالبدی که در کلاس درس تغییر می‌یابد، میز و صندلی دانش‌آموزان است و این مسئله توسط متخصصین آموزش و پرورش به‌خوبی مورد بحث و گفتگو قرار گرفته است؛ برای مثال ردیفی قرار گرفتن میزها، متناسب با انجام کارهای انفرادی بوده و باعث افزایش زمان کار می‌شود. از ابعاد محیط آموزشی می‌توان به عوامل فیزیکی اشاره کرد که در ایجاد انگیزه و اشتیاق به آموزش نمی‌توان از تأثیرات بالایی برخوردار هستند. عوامل فیزیکی مربوط به محیط‌های آموزشی و جاذب بودن آن‌ها در قسمت‌هایی به شرح ذیل دسته‌بندی و تبیین شده‌اند (لشکر بلوطی، ۱۳۹۷):

- ۱) نور و عوامل مربوط به آن مانند میزان و شدت نور، نوع نور (طبیعی یا مصنوعی) و ...
- ۲) ابعاد ظاهری کلاس مانند دیوار، درب و کف کلاس، سرانه مساحت، سرانه فضا و ...
- ۳) رنگ و تأثیر آن بر آموزش و محیط‌های آموزشی
- ۴) حرارت و تهویه کلاس
- ۵) صدا و عوامل مربوط به آن
- ۶) سازماندهی و آرایش کلاس

از نظر لوین، رفتار انسان تابعی از فرد و محیط وقوع رفتار است؛ این محیط پارامترهای اجتماعی را هم دربرمی‌گیرد. او فرض کرد که نیازها سازمان‌دهنده ادراک فرد از میدان و عمل کردن وی در این میدان است که بین عناصر میدان، تعامل پویایی را وجود دارد. از نظر وی رفتار، هدفمند است و می‌توان انسان را موجودی تصور می‌کرد که در میدانی از نیروها قرار دارد. این نیروها شامل نیروهای جاذبه مثبت (انسان‌ها را جذب می‌کنند) و نیروهای جاذبه منفی (انسان‌ها را دفع می‌کنند) هستند. طبق نظریه لوین، جهت مقابله با میدان‌هایی که نیروهای متضادی را دربرمی‌گیرند، یادگیری ضروری است. تغییر جاذبه‌ها و ارزش‌ها برای توانایی یادگیرنده جهت مقابله با موقعیت‌های مداوم، مهم

۱- Higgins et all

۲- Vygotsky

هستند. لوین برای بررسی کل‌نگر رفتار انسان و یادگیری شمول محیط وقوع یادگیری از جمله محیط روان‌شناختی یادگیرنده و سایر افرادی که با وی تعامل دارند را هم ضروری می‌دانست (شکرکن و دیگران، ۱۳۹۶).

ابعاد جو مدرسه بر اساس نظر لوین، ردی و رودرز^۱ (۲۰۰۷) عبارت‌اند از (پرتوریس و ویلیرس، ۳، ۲۰۱۷):

۱) حمایت معلم: معلمان نقش مهمی در سازگاری نوجوانان دبیرستانی دارند. این تأثیر به‌گونه‌ای است که اگر دانش‌آموزان دبیرستانی معلمانشان را کنترل‌کننده‌تر ادراک کنند و فرصت تصمیم‌سازی کمتری به آن‌ها داده شود، سطوح پایین‌تری از خود کارآمدی و انگیزش را نشان می‌دهند.

۲) حمایت همسالان: نظریه بوم‌شناختی رشد انسان بر محیط مدرسه، از این موضوع به‌عنوان عامل مؤثر بر رشد روابط با همسالان تأکید کرده است. روابط نوجوانان با همسالان می‌تواند مثبت یا منفی باشد. همسالان در بهترین حالت، مانند پلی بین خانواده و نقش‌های اجتماعی دوره بزرگسالی هستند.

۳) خودمختاری: در نظریه خود تعیین‌گری دسی و رایان^۲ (۲۰۰۰)، خودمختاری برابر با مستقل بودن نیست (که به فقدان وابستگی به دیگران اشاره دارد)، بلکه به نیاز فرد به احساس انتخاب و خود آغازگری در انجام اعمال و تکالیف اشاره دارد. خودمختاری به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های ساختار کلاس در انتخاب اهداف تبحری و بالا بردن انگیزه دانش‌آموزان مؤثر است.

۴) ثبات قوانین: دانش‌آموزان از طریق قوانین متوجه می‌شوند که معلم چه رفتاری را از آن‌ها انتظار دارد. جو باز مدارس بر رفتار، بهزیستی و سلامت، کیفیت زندگی و انگیزه معلمان تأثیر می‌گذارد و آموزش رهبری، قوانین و مدیریت مدرسه زمینه را برای رشد مدارس آماده می‌سازد.

تحقیقات زیادی در زمینه ادراک از کلاس درس و اشتیاق تحصیلی (در داخل و خارج از کشور) صورت گرفته‌است؛ برای مثال دانش‌آموزی که از محیط مدرسه و کلاس درس خود درک بالایی داشته باشد، می‌تواند به تحصیل اشتیاق بیشتری نشان دهد.

شفیعی، صابر، تخشا و شریف (۱۳۹۹) در پژوهشی تأثیر فعالیت گروهی بر اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان را مورد بررسی قرار دادند. نتایج پژوهش نشان داد که روش فعالیت گروهی باعث فعالیت بیشتر دانش‌آموزان شده و به‌نوعی جذابیت محیطی لازم نسبت به درس را در دانش‌آموزان به وجود می‌آورد. این مسئله باعث جریحه‌دار شدن انگیزه دانش‌آموزان و دل‌بسته شدن آن‌ها نسبت به مدرسه و در نهایت منجر به به‌وجود آمدن و افزایش اشتیاق تحصیلی می‌شود؛ لذا مخاطبان این مقاله که مجریان عرصه تعلیم و تربیت هستند باید با آشنایی با روش مذکور، در استفاده از آن تلاش و همت خود را به‌کارگیرند.

ارجمند و کاظمیان مقدم، (۱۳۹۸) پژوهشی درباره بررسی رابطه میان جو عاطفی خانواده و ادراک از محیط مدرسه با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه شهر اهواز، انجام دادند. یافته‌های پژوهش حاکی از آن است که میان نمره کل مقیاس جو عاطفی و حیطه‌های آن، با نمره کل مقیاس اشتیاق تحصیلی و مؤلفه‌های آن، در سطح آلفای $p < 0/05$ رابطه معناداری وجود دارد. همچنین مؤلفه‌های ادراک از محیط کلاس با مؤلفه‌های اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان در سطح $p < 0/01$ رابطه معناداری دارند و در

۱ - Way, Reddy & Rhodes

۲- Deci & Ryan

رابطه چندگانه مؤلفه‌های ادراک از محیط کلاس، جو عاطفی خانواده و مؤلفه‌های اشتیاق تحصیلی توان پیش‌بینی پایینی داشتند. نتایج پژوهش نشان داد که میزان اشتیاق تحصیلی دانش‌آموز به مدرسه تا حدود زیادی به جو عاطفی خانواده و میزان ادراک وی نسبت به محیط کلاس همبسته است.

پارسه، (۱۳۹۸)، رابطه بین ادراک از محیط مدرسه و هویت تحصیلی بر اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان دختر متوسطه شهر شوشتر را مورد بررسی قرار داد. نتایج به‌دست‌آمده نشان داد که بین نمره کل هویت تحصیلی و حیطه‌های آن با نمره کل مقیاس اشتیاق تحصیلی و مؤلفه‌های آن در سطح آلفای $p > 0/05$ رابطه معناداری وجود دارد. همچنین بین مؤلفه‌های ادراک از محیط کلاس و مؤلفه‌های اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان سطح اطمینان $p > 0/01$ رابطه معناداری وجود دارد. رابطه چندگانه بین مؤلفه‌های ادراک از محیط کلاس، هویت تحصیلی و مؤلفه‌های اشتیاق تحصیلی نشان‌دهنده توان پیش‌بینی پایین این مدل است.

جاکوب^۱ (۲۰۲۰)، ارتباط میان متغیرهای ادراک از محیط کلاس و هیجانات دانش‌آموزان راهنمایی و متوسطه شامل لذت، اضطراب، خشم، ناامیدی و شرم را بررسی کرده است. اشتیاق درک شده معلم و بازخوردهای حمایتی مربوط به پیشرفت او (مانند تشویق برای موفقیت و حمایت بعد از شکست) به‌طور مثبتی با لذت تحصیلی افراد رابطه داشته است. ونکوس (۲۰۲۰) در پژوهشی نشان داد که بازی‌های آموزشی، انگیزه و اشتیاق دانش‌آموزان به سمت ریاضیات و آموختن را بهبود می‌بخشد. در واقع بازی می‌تواند به یادگیرنده برای پیشرفت در مهارت‌های ریاضی کمک کند. آموزش‌دهندگان ادعا می‌کنند که می‌توان با استفاده از بازی، مهارت‌های ریاضی را توسعه داد. برایان و همکاران (۲۰۱۹) در تحقیق خود با عنوان "تحلیل روابط پیشرفت تحصیلی، خودکارآمدی تحصیلی و اشتیاق تحصیلی" به بررسی رابطه میان این موارد پرداختند. نتایج تحقیق ایشان نشان داد که خودپنداری تحصیلی پیش‌بینی کننده اشتیاق تحصیلی به مدرسه است. وانگ و اسکیل^۲ (۲۰۱۸)، در تحقیق خود با عنوان "موقعیت مدرسه، انگیزش پیشرفت و اشتیاق تحصیلی" به این نتیجه رسیدند که ادراک دانش‌آموزان از موقعیت مدرسه با انگیزش پیشرفت دانش‌آموزان پیش‌بینی معنی‌دار اشتیاق تحصیلی است.

فرضیه‌های پژوهش حاضر به شرح ذیل می‌باشند:

- ۱) بین ادراک از محیط کلاس با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه دوم شهر کرمانشاه رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.
- ۲) بین علاقه به محیط کلاس و اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه دوم شهر کرمانشاه رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.
- ۳) بین چالش در محیط کلاس و اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه دوم شهر کرمانشاه رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.
- ۴) بین انتخاب و اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه دوم شهر کرمانشاه رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.
- ۵) بین لذت از محیط کلاس و اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه دوم شهر کرمانشاه رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

۱- Jacob

۲- Wang and Eskil

روش‌شناسی

ماهیت و هدف این پژوهش از نوع کاربردی و روش گردآوری داده‌ها در آزمون فرضیه‌ها بدین جهت که به توصیف و مطالعه آنچه هست می‌پردازیم، یک تحقیق توصیفی و از آنجایی که رابطه میان متغیرهای «ادراک از محیط کلاس» و «اشتیاق تحصیلی» مورد بررسی قرار می‌گیرد، از نوع همبستگی است؛ لذا می‌توان گفت که پژوهش حاضر از نوع کاربردی، توصیفی و همبستگی می‌باشد. جامعه آماری این تحقیق شامل تمامی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر کرمانشاه می‌باشد که تعداد آن‌ها برابر با ۱۲۵۸۰ نفر بوده و با استفاده از جدول مورگان، تعداد ۳۸۴ نفر به شیوه تصادفی ساده انتخاب شده‌اند.

- ۱) پرسشنامه ادراک از محیط کلاس جنتری گابل و ریزا (۲۰۰۲) شامل ۳۱ گویه می‌باشد که گویه‌های به‌کار رفته در آن، برداشت فرد از کلاس و فعالیت‌های کلاسی وی را منعکس می‌کند. مقیاس موردسنجش سوالات پرسشنامه عبارت‌اند از علاقه (سوالات ۱-۸)، چالش (سوالات ۹-۱۷)، انتخاب (سوالات ۱۸-۲۴) و لذت (سوالات ۲۵-۳۱). نمره‌گذاری پرسشنامه براساس طیف لیکرت به‌صورت هرگز، به‌ندرت، بعضی اوقات، بیشتر اوقات و همیشه می‌باشد. همچنین مقدار آلفای کرونباخ به‌دست‌آمده برای ادراک از محیط کلاس ۰/۸۱۷ است.
- ۲) پرسشنامه اشتیاق تحصیلی فردریکز، بلومفیلد، پاریس (۲۰۰۲): این پرسشنامه سازه‌ای چندبعدی متشکل از مؤلفه‌های مختلف رفتاری، شناختی و انگیزشی است. همچنین اشتیاق تحصیلی نگرش‌های دانش‌آموز نسبت به مدرسه و توانایی برآوردن انتظارات عملکرد را شامل می‌شود. این پرسشنامه دارای ۱۵ گویه می‌باشد. نمره‌گذاری پرسشنامه براساس طیف لیکرت به‌صورت هرگز، به‌ندرت، بعضی اوقات، بیشتر اوقات و همیشه می‌باشد. همچنین مقدار آلفای کرونباخ به‌دست‌آمده در این تحقیق برای اشتیاق تحصیلی ۰/۷۱۷ است.

به‌منظور تحلیل داده‌ها متناسب با سطوح اندازه‌گیری متغیرها و در چهارچوب اهداف پژوهش از روش‌های مختلف آماری توصیفی و استنباطی استفاده خواهد شد. اطلاعات گردآوری شده از طریق رایانه و با استفاده از نرم‌افزار SPSS استخراج و نتایج کار در حوزه آمار توصیفی و آمار استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار خواهد گرفت.

یافته‌ها

❖ فرضیه اول:

بین ادراک از محیط کلاس با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر کرمانشاه رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

جدول ۱: آزمون ضرایب همبستگی پیرسون فرضیه اصلی

نتیجه آزمون	متغیر وابسته	متغیر مستقل	معنی‌داری	سطح خطا	ضریب همبستگی پیرسون
رد H_0	اشتیاق تحصیلی	ادراک از محیط کلاس	sig=۰/۰۰۰	۰/۰۱	۰/۴۰۷

ادراک از محیط کلاس با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر کرمانشاه رابطه مثبت و معنی‌داری دارد. این عبارت بدین معنا است که با افزایش ادراک مثبت دانش‌آموزان از محیط کلاس، اشتیاق تحصیلی در بین آنها افزایش می‌یابد. مقایسه ضریب همبستگی نشان می‌دهد که میزان همبستگی در این فرضیه $0/407$ و میزان معناداری آن برابر با $0/000$ می‌باشد؛ لذا ادراک از محیط کلاس با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر کرمانشاه در سطح 99% دارای رابطه‌ای مثبت و مستقیم است.

❖ فرضیه دوم:

بین علاقه به محیط کلاس با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر کرمانشاه رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

جدول ۲: آزمون ضرایب همبستگی پیرسون فرضیه ویژه اول

نتیجه آزمون	متغیر وابسته	متغیر مستقل	معنی‌داری	سطح خطا	ضریب همبستگی پیرسون
رد H_0	اشتیاق تحصیلی	علاقه به محیط کلاس	Sig= $0/000$	$0/01$	$0/167$

علاقه به محیط کلاس با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر کرمانشاه رابطه مثبت و معنی‌داری دارد. این عبارت بدین معنا است که هرچه علاقه دانش‌آموزان به محیط کلاس بیشتر باشد، اشتیاق تحصیلی آنان نیز بیشتر است. مقایسه ضریب همبستگی نشان می‌دهد که میزان همبستگی در این فرضیه $0/167$ و میزان معناداری آن برابر با $0/001$ می‌باشد؛ لذا علاقه به محیط کلاس با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر کرمانشاه در سطح 99% دارای رابطه‌ای مثبت و مستقیم است.

❖ فرضیه سوم:

بین چالش در محیط کلاس با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر کرمانشاه رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

جدول ۳: آزمون ضرایب همبستگی پیرسون فرضیه ویژه دوم

نتیجه آزمون	متغیر وابسته	متغیر مستقل	معنی‌داری	سطح خطا	ضریب همبستگی پیرسون
رد H_0	اشتیاق تحصیلی	چالش در محیط کلاس	Sig= $0/000$	$0/01$	$0/221$

چالش در محیط کلاس با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر کرمانشاه رابطه مثبت و معنی‌داری دارد. این عبارت بدین معنا است که هرچه چالش در محیط کلاس بیشتر باشد، اشتیاق تحصیلی در بین دانش‌آموزان نیز بیشتر است. مقایسه ضریب همبستگی نشان می‌دهد که میزان همبستگی در این فرضیه $0/221$ و میزان معناداری آن برابر با $0/000$ می‌باشد؛ لذا چالش در محیط کلاس با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر کرمانشاه در سطح 99% دارای رابطه‌ای مثبت و مستقیم است.

❖ فرضیه چهارم:

بین انتخاب با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر کرمانشاه رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

جدول ۴: آزمون ضرایب همبستگی پیرسون فرضیه ویژه سوم

نتیجه آزمون	متغیر وابسته	متغیر مستقل	معنی‌داری	سطح خطا	ضریب همبستگی پیرسون
رد H_0	اشتیاق تحصیلی	انتخاب	Sig=۰/۰۰۰	۰/۰۱	۰/۲۷۷

انتخاب با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر کرمانشاه رابطه مثبت و معناداری دارد. این عبارت بدین معنا است که هرچه انتخاب دانش‌آموزان در کلاس بیشتر باشد، اشتیاق تحصیلی در بین آنان نیز بیشتر است. مقایسه ضریب همبستگی نشان می‌دهد که میزان همبستگی در این فرضیه ۰/۲۷۷ و میزان معناداری آن برابر با ۰/۰۰۰ می‌باشد؛ لذا انتخاب دانش‌آموزان در کلاس با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر کرمانشاه در سطح ۹۹٪ دارای رابطه‌ای مثبت و مستقیم است.

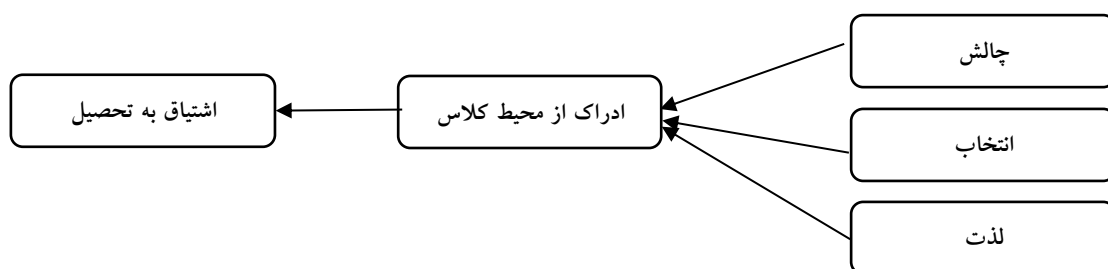
❖ فرضیه پنجم:

بین لذت از محیط کلاس با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر کرمانشاه رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

جدول ۵: آزمون ضرایب همبستگی پیرسون فرضیه ویژه چهارم

نتیجه آزمون	متغیر وابسته	متغیر مستقل	معنی‌داری	سطح خطا	ضریب همبستگی پیرسون
رد H_0	اشتیاق تحصیلی	لذت از محیط کلاس	Sig=۰/۰۰۰	۰/۰۱	۰/۳۸۸

لذت از محیط کلاس با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر کرمانشاه رابطه مثبت و معناداری دارد. این عبارت بدین معنا است که هرچه لذت از محیط کلاس بیشتر باشد، اشتیاق تحصیلی در بین دانش‌آموزان نیز بیشتر است. مقایسه ضریب همبستگی نشان می‌دهد که میزان همبستگی در این فرضیه ۰/۳۸۸ و میزان معناداری آن برابر با ۰/۰۰۰ می‌باشد؛ لذا لذت از محیط کلاس با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر کرمانشاه در سطح ۹۹٪ دارای رابطه‌ای مثبت و مستقیم است.

شکل ۱: مدل علی پژوهش حاضر

در آزمون رگرسیون گام به گام جهت سنجش بهتر تأثیر متغیرهای ابعاد ادراک از محیط کلاس (علاقه، چالش، انتخاب و لذت) و اشتیاق تحصیلی از رگرسیون چندمتغیره استفاده شده است.

جدول ۶: رگرسیون خطی چند ابعاد ادراک از محیط کلاس با اشتیاق تحصیلی

شاخص	R	R ²	خطای استاندارد برآورد	دوربین واتسون
ابعاد ادراک از محیط کلاس	۰/۲۰۰	۰/۴۴۷	۶/۴۷۷	۲/۳۳۵

جدول شماره (۶) خلاصه الگوی رگرسیون را نشان می‌دهد. با توجه به اطلاعات جدول مشخص می‌شود که ضریب همبستگی چندگانه بین اشتیاق تحصیلی با متغیرهای ابعاد ادراک از محیط کلاس آن‌ها معادل ($R^2=0/447$) می‌باشد. این مقدار نشان‌دهنده این واقعیت است که متغیرهای مستقل توانسته‌اند حدود ۴۴ درصد از واریانس تغییرات اشتیاق تحصیلی را پیش‌بینی کنند.

جدول ۷: آزمون مجموع مجذورات و خلاصه تحلیل واریانس

دامنه تغییرات	مجموع مجذورات	میانگین مجذورات	درجه آزادی	مقدار F	سطح معنی‌داری
رگرسیون	۳۹۶۵/۴۰۵	۹۹۱/۳۵۱	۴	۲۳/۶۲۸	۰/۰۰۰
باقی مانده	۱۵۹۰۱/۵۹۲	۴۱/۹۵۷	۳۷۹		
کل	۱۹۸۶۶/۹۹۷	—	۳۸۳		

با توجه به جدول شماره (۷) مشخص می‌شود که از مقدار کل مجذورات مربوط به اشتیاق تحصیلی در بین (۱۹۸۶۶/۹۹۷) مقدار (۳۹۶۵/۴۰۵) واحد از آن با درجات آزادی ۴ و ۳۸۳ توسط علاقه، چالش، انتخاب و لذت پیش‌بینی می‌شود. مقدار به‌دست‌آمده برای این فرضیه نیز در سطح معناداری ۰/۰۱ معنادار به‌دست‌آمد. یعنی با توجه به مقدار f جدول بحرانی این مقدار در سطح معنی‌داری ۰/۰۱، معنادار به‌دست‌آمده؛ لذا می‌توان گفت که ابعاد ادراک از محیط کلاس در مجموع توانسته‌اند ۴۴ درصد از واریانس اشتیاق تحصیلی را تبیین کنند.

جدول ۸: ضرایب رگرسیون متغیرهای ابعاد ادراک از محیط کلاس با اشتیاق تحصیلی

مقیاس	ضرایب غیراستاندارد		ضریب استاندارد Beta	t	Sig
	Std. Error	B			
مقدار ثابت	۲۶/۷۴۵	۲/۹۳۲	—	۹/۱۲۱	۰/۰۰۰
علاقه	۰/۱۵۹	۰/۰۶۳	۰/۱۱۸	۲/۵۲۱	۰/۰۱۲
چالش	۰/۱۴۵	۰/۰۶۷	۰/۱۱۶	۲/۱۶۲	۰/۰۳۱
انتخاب	۰/۱۷۳	۰/۱۱۶	۰/۰۸۵	۱/۴۹۹	۰/۰۱۳
لذت	۰/۴۶۹	۰/۰۶۹	۰/۳۳۷	۶/۸۲۰	۰/۰۰۰

جدول شماره «۸» ضرایب رگرسیون متغیرهای علاقه، چالش، انتخاب و لذت با اشتیاق تحصیلی را نشان می‌دهد. با توجه به این جدول مشخص می‌شود که در میان متغیرهای مذکور علاقه به محیط کلاس با بتای ۰/۱۵۹، چالش در محیط کلاس با بتای ۰/۱۴۵، انتخاب در محیط کلاس با بتای ۰/۱۷۳ و لذت در محیط کلاس با بتای ۰/۴۶۹ توانستند پیش‌بینی معنی‌داری از اشتیاق تحصیلی داشته باشند.

جهت توصیف داده‌ها می‌توان چنین گفت که ۵۳/۱ درصد از افراد نمونه (۲۰۴ نفر) را دختران و حدود ۴۶/۹ درصد (۱۸۰ نفر) را پسران تشکیل داده‌اند. ۲/۱ درصد پدران افراد نمونه (۸ نفر) دارای تحصیلات زیر دیپلم، ۷/۸ درصد از افراد نمونه (۳۰ نفر) دارای تحصیلات دیپلم، ۱۷/۷ درصد از افراد نمونه (۶۸ نفر) دارای تحصیلات فوق‌دیپلم، ۳۸/۳ درصد پدران افراد نمونه (۱۴۷ نفر) دارای تحصیلات کارشناسی و ۳۴/۱ درصد پدران افراد نمونه (۱۳۱ نفر) دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و بالاتر می‌باشند. همچنین ۳/۱ درصد مادران افراد نمونه (۱۲ نفر) دارای تحصیلات زیر دیپلم، ۱۳/۸ درصد از افراد نمونه (۵۳ نفر) دارای تحصیلات دیپلم، ۲۹/۹ درصد از افراد نمونه (۱۱۵ نفر) دارای تحصیلات فوق‌دیپلم، ۳۴/۶ درصد مادران افراد نمونه (۱۳۳ نفر) دارای تحصیلات کارشناسی و ۱۸/۵ درصد مادران افراد نمونه (۷۱ نفر) دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و بالاتر می‌باشند.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های پژوهش نشان داد که بین ادراک از محیط کلاس با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر کرمانشاه رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. طبق یافته‌های پژوهش با افزایش ادراک مثبت دانش‌آموزان از محیط کلاس، اشتیاق تحصیلی در بین آنان افزایش می‌یابد. در تبیین فرضیه‌های مذکور می‌توان اظهار داشت که هدف آموزش و پرورش اعتلای همه‌جانبه شخصیت فراگیران به‌ویژه در ابعاد اخلاقی، روانی و اجتماعی است؛ لذا برای بهبود این فرایند باید ادراک از محیط مدرسه و کلاس شایسته باشد. مطالعه ادراک از محیط کلاس بر این فرض استوار است که ادراک دانش‌آموز از محیط با ویژگی‌های زمینه‌ای و شخصی او پیوند دارد. این امر به‌نوبه خود بر روشی که وی درباره دنیای اجتماعی خود می‌اندیشد و نیز رویکردش نسبت به محیط اطراف، تأثیر می‌گذارد. بدین ترتیب هر چه ادراکات مثبت نسبت به محیط مدرسه در دانش‌آموزان بیشتر باشد، اشتیاق تحصیلی بیشتری را تجربه خواهند کرد.

یافته‌های پژوهش نشان داد که بین علاقه به محیط کلاس با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر کرمانشاه رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. نتایج این رابطه نشان می‌دهد هرچه علاقه به محیط کلاس بیشتر باشد پس اشتیاق به تحصیل در بین دانش‌آموزان بیشتر خواهد بود. وقتی دانش‌آموزان علاقه بیشتری از محیط کلاس خود داشته باشند، عملکرد بهتر و نگرش‌های مثبت‌تری به آموخته‌های خود خواهند داشت، با توجه به اینکه تعامل میان دانش‌آموزان و آموزش در محیط کلاس درس رخ می‌دهد، محیط در افزایش یا کاهش سطح یادگیری بسیار مؤثر است و آنچه مطلوب یا نامطلوب بودن جو کلاس را مشخص می‌کند درک و برداشتی است که دانش‌آموز از آن محیط دارد.

یافته‌های پژوهش نشان داد که بین چالش در محیط کلاس با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر کرمانشاه رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. نتایج این رابطه نشان می‌دهد هرچه چالش در محیط کلاس بیشتر باشد، اشتیاق به تحصیل در بین دانش‌آموزان بیشتر خواهد بود. مدارس و دیگر محیط‌های آموزشی مکان‌هایی هستند که در

آن‌ها چالش‌های تحصیلی، موانع و فشارها حقیقت‌پایدار زندگی تحصیلی هستند. در زندگی روزانه تحصیلی، دانش‌آموزان با انواع چالش‌ها، موانع و فشارهای خاص این دوره مواجه می‌شوند.

یافته‌های پژوهش نشان داد که بین انتخاب با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر کرمانشاه رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. نتایج این رابطه نشان می‌دهد هرچه انتخاب بهتر باشد، اشتیاق به تحصیل در بین دانش‌آموزان نیز بیشتر خواهد بود. مدرسه جایگاه نهادی است که وظیفه دارد در فضایی آرام و صمیمی، مهارت‌های آموزشی و پرورشی را در چارچوب برنامه‌هایی مدوّن، به دانش‌آموزان بیاموزد تا با آموخته‌ها و اندوخته‌های کافی، نقش مفید و ثمربخشی در جامعه خود ایفا کنند. کلاس درس به‌عنوان بخش اصلی نهاد مدرسه دارای ابعاد گوناگونی هست که در مجموع محیط آن را می‌سازند.

یافته‌های پژوهش نشان داد که بین لذت از محیط کلاس درس با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم شهر کرمانشاه رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. نتایج این رابطه نشان می‌دهد هرچه لذت از محیط کلاس بیشتر باشد، اشتیاق به تحصیل در بین دانش‌آموزان نیز بیشتر خواهد بود. با توجه به اهمیت کلاس درس به‌عنوان یک محیط اجتماعی که معلم و دانش‌آموزان در آن به تعامل می‌پردازند و از آنجاکه چگونگی رابطه میان معلم و دانش‌آموز زمینه‌ساز فعالیت‌های آموزشی موفقیت‌آمیز در کلاس می‌باشد؛ لذا اهمیت محیط کلاس و نقش آن در اشتیاق به تحصیل دانش‌آموزان به‌روشنی قابل مشاهده است. با توجه به اینکه نشان داده شد ادراک از محیط کلاس بر اشتیاق تحصیلی اثرات مثبتی دارد؛ لذا پیشنهاد می‌شود که معلمان تعاملات و فعالیت‌های آموزشی و تربیتی در محیط کلاس را طوری طراحی، برنامه‌ریزی و اجرا کنند که دانش‌آموزان ادراکات مثبتی از محیط کلاس درس داشته باشند. همچنین معلمان باید از نظر بعد ارتباطی یعنی ماهیت روابط شخصی محیط کلاس و میزان شرکت فعالانه دانش‌آموزان در فعالیت‌های کلاسی که باعث بالا رفتن اشتیاق آن‌ها به تحصیل خواهد شد، محیط مناسبی را به وجود آورند.

با توجه به اینکه نشان داده شد علاقه به محیط کلاس بر اشتیاق تحصیلی اثرات مثبتی دارد؛ لذا پیشنهاد می‌شود به دانش‌آموزان اجازه دهند نظرات خود را در مورد تدریس معلمان ارائه دهند؛ زیرا مطالب درسی ارائه شده از طرف معلم باید برای دانش‌آموز جالب و به‌روز باشد تا باعث شود دانش‌آموز علاقه خود را کشف کند. این امر نیز باعث بالا رفتن اشتیاق دانش‌آموزان به تحصیل خواهد شد.

با توجه به اینکه نشان داده شد چالش در محیط کلاس بر اشتیاق تحصیلی اثرات مثبتی دارد؛ لذا می‌توان پیشنهاد کرد مطالبی که در کلاس درس ارائه می‌شوند برای دانش‌آموزان چالش‌برانگیز باشد. باید مطالب ارائه شده در کلاس طوری باشند که آنان برای پیدا کردن راه‌حل مسائل درسی، شیوه‌های جدیدی ارائه دهند. این مسئله دارای اثرات مثبتی بر اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان بوده و باعث پیشرفت آنان خواهد شد.

با توجه به اینکه نشان داده شد انتخاب بر اشتیاق تحصیلی اثرات مثبتی دارد؛ لذا پیشنهاد می‌شود معلمان به دانش‌آموزان در انتخاب ارائه مطالب درسی آزادی عمل بدهند. این مسئله باعث شکوفایی تفکرات آنان، پیشرفت تحصیلی و اشتیاق بیشتر دانش‌آموزان به تحصیل خواهد شد.

با توجه به اینکه نشان داده شد لذت از محیط کلاس بر اشتیاق تحصیلی اثرات مثبتی دارد؛ لذا پیشنهاد می‌شود محیط کلاسی انتخاب شده از طرف معلم باید لذت‌بخش باشد که دانش‌آموزان برای ورود به مدرسه و کلاس لحظه‌شماری

کنند. همچنین نحوه تدریس معلم باید باعث شادابی و لذت بردن دانش‌آموزان باشد تا با اشتیاق بیشتری به مسائل درسی گوش دهند.

فهرست منابع فارسی

- ارجمند، نورا، کاظمیان مقدم، کبری، (۱۳۹۸)، بررسی رابطه میان جو عاطفی خانواده و ادراک از محیط مدرسه با اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه شهر اهواز، نشریه روانشناسی، شماره ۴، صص ۱۵۹-۱۴۳.
- پارسه، مینا، (۱۳۹۸)، رابطه بین ادراک از محیط مدرسه و هویت تحصیلی بر اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان دختر متوسطه شهر شوشتر، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد آبدانان.
- جنت پرست، مهسا، (۱۳۹۵)، بررسی تأثیر شاخصه‌های روانشناسی محیطی بر یادگیری در محیط آموزشی در مرحله طراحی، نشریه روانشناسی و علوم تربیتی، دوره ۸، شماره ۲۸، صص ۱۸-۲۹.
- جدیدی، سما، (۱۳۹۸)، نقش واسطه‌ای اشتیاق تحصیلی در رابطه بین کمک طلبی تحصیلی و سازگاری تحصیلی دانش‌آموزان، نشریه رویش روانشناسی، سال هشتم، شماره ۱۲، صص ۱۱۴-۱۰۷.
- حجازی، الهه و همکاران، (۱۳۸۸)، باورهای هوشی و پیشرفت تحصیلی: نقش اهداف پیشرفت و درگیری تحصیلی، فصلنامه پژوهش‌های روان‌شناختی، دوره ۱۲، شماره ۱ و ۲، صص ۶۸-۵۱.
- خسروی، نسرين، (۱۳۹۰)، نگرشی دیگر در طراحی مدرسه، مجله مدرسه، شماره ۲۳.
- زینعلی دهشیر، اکرم، (۱۳۹۷)، مدرسه زیبا، کارشناس ارشد آموزش ابتدایی، دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.
- زارع، حسین؛ فروزنده، لطف‌الله، (۱۳۹۶)، خلاقیت، حل مسئله و تفکر راهبردی، تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور، چاپ اول.
- سیاوش حقیقی، حمیده، (۱۳۹۵)، بررسی ویژگی‌های فیزیکی محیط کلاس‌های دروس نظری در مدارس راهنمایی نواحی چهارگانه شیراز، شورای تحقیقات استان فارس.
- شفیعی، صابر، تخشا، شریف، (۱۳۹۹)، تاثیر فعالیت گروهی بر اشتیاق تحصیلی دانش‌آموزان، مجله پژوهش و مطالعات علوم اسلامی، پیاپی ۱۱، صص ۶۰-۴۹.
- شکرکن، حسین و دیگران، (۱۳۹۶)، مکتب‌های روانشناسی و نقد آن (جلد دوم)، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
- عزیزی، بهنام، اوجی نژاد، احمدرضا، (۱۳۹۸)، نقش واسطه‌گری اشتیاق تحصیلی در رابطه بین جهت‌گیری هدف و خودکارآمدی تحصیلی، فصلنامه علمی-پژوهشی رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، سال دهم، شماره ۳، صص ۳۱۵-۳۶۶.
- عباسی، مسلم، درگاهی، شهریار، پیرانی، ذبیح، بنیادی، فرزانه، (۱۳۹۴)، نقش تعقل ورزی و خودتنظیمی انگیزشی در پیش‌بینی اشتیاق تحصیلی دانشجویان، آموزش در علوم پزشکی، شماره ۱۵، صص ۱۶۹-۱۶۰.

- کرامتی، محمدرضا، (۱۳۹۶)، نگاهی نو و متفاوت به رویکرد مشارکتی، چاپ اول، تهران: نشر آئین تربیت.
- لشکر بلوطی، غلامرضا، (۱۳۹۷)، برنامه‌ریزی آموزشی و آموزش برنامه‌ریزی، ارزشیابی آموزشی در یک نگاه، چاپ پنجم، تهران، انتشارات ابو عطا.
- ملامد، آران، (۱۳۹۷)، اطلاعات معماری آموزشی، تهران، نشر مصباح.
- مهر محمدی، محمود، (۱۳۹۸)، برنامه درسی نظرگاه‌ها، رویکردها و چشم‌اندازها (ویراست دوم)، تهران، سمت، مرکز تحقیقات و توسعه علوم انسانی، مشهد، شرکت به نشر (انتشارات آستان قدس رضوی).
- همت، نیکو، (۱۳۹۷)، تأثیر محیط بر تعلیم و تربیت استعدادها، دانشکده حقوق، تهران.

فهرست منابع انگلیسی

- Brian M. Galla; Jeffrey J. Wood; Eli Tsukayama; Kim Har; Angela W. Chiu & David A. Langer. (2019). A longitudinal multilevel model analysis of the within-person and between-person effect of effortful engagement and academic self-efficacy on academic performance. *Journal of School Psychology*, Volume 52(3), 295-308.
- Fredericks J. A., Blumenfeld P. C., Paris A. H. (2017). School engagement: Potential of the concept, state of the evidence. *Review of Educational Research*, 74(1): 59-109.
- Finn, J. D. (2019). Withdrawing from school. *Review of Educational Research*, 59(2), 117-142.
- Higgins S, Hall E, Wall K, Woolner P, McCaughey C. (2018), The impact of school environments: A literature review. The Centre for Learning and Teaching, School of Education, Communication and Language Science, University of Newcastle [Cited September 11, 189-215.
- Jennifer A. Fredricks (2015). Academic engagement. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* (2nd ed.), 31-36.
- Jacob, B. (2020). Leistungsemotionen bei Schülern [Students' achievement emotions]. Unpublished Master's Thesis, University of Regensburg, Germany.
- Olson, M. H., & Hergenhahn, B. R. (2016). *Introduction to theories of learning* (9th ed). New York: Psychology Press, 159-186.
- Pretorius, S. & Villiers, E. D. (2017). Educators' perceptions of school climate and health in selected primary schools. *South African Journal of Education*, 29, 33-52.
- Richardson JT, Long GL. (2018), Academic engagement and perceptions of quality in distance education. *Open Learning: The Journal of Open, Distance and e-Learning*; 1: 18 (3): 223-244.
- Vankus, P. (2020). Games Based Learning in Teaching of Mathematics at lower Secondary School, *Acta Didactica Universitatis Comenianae Mathematics*, 3(5), 103-120.
- Wang, M. T., Willett, J. B. & Eccles, J. S. (2018). The assessment of school engagement: Examining dimensionality and measurement invariance by gender and race/ethnicity. *Journal of School Psychology*, 49, 465-480